УДК 37.036:378.2

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-1\(6\)-184-193](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-1(6)-184-193)

Комар Таїсія Василівна доктор психологічних наук, професор кафедри психології та педагогіки, Хмельницький національний університет, вул. Профспілкова 14, м. Хмельницький, 29000, тел.: (067) 380-28-00, <https://orcid.org/0000-0001-8957-0971>

Варгата Оксана Валеріївна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та педагогіки, Хмельницький національний університет, вул. Проїзд Гоголя 17, м. Хмельницький, 29000, тел.: (067) 379-01-19, <https://orcid.org/0000-0002-1805-4643>

ТЕХНОЛОГІЯ CASE-STUDY ЩОДО РОЗВИТКУ «SOFT SKILLS» МАГІСТРІВ-ПСИХОЛОГІВ

Анотація. У статті проаналізовано психолого-педагогічні підходи до сутності поняття «технологія», зокрема у дидактичному, виховному, педагогічному аспектах. Розкрито сутність понять: «принципи», «методи», «метод кейс-стаді», «інтерактивні методи навчання», «технологія», «технологія case-study», «soft skills», «соціально-психологічні компетентності», «технологія case-study щодо розвитку «soft skills» магістрів-психологів».

У ході нашого дослідження під поняттям технології case-study визначається нами, як комплексна система, яка сприятиме розвитку «soft skills» у магістрів-психологів: креативного та критичного мислення; здатності вислуховувати і враховувати оптимальну, альтернативну точку зору колег; чітко та аргументовано висловлювати свою точку зору; розвитку умінь працювати в команді та знаходити найбільш ефективне, раціональне рішення визначеної проблеми.

В основу технології щодо розвитку «soft skills» магістрів-психологів покладено метод кейс-стаді, який являє собою техніку активного, інтерактивного, розвивального, проектного навчання.

Розкрито змістову структуру технології case-study щодо розвитку «soft skills» магістрів-психологів. Технологія case-study щодо розвитку «soft skills» магістрів-психологів включає в себе такі компетентності, як: розвиток комунікативних здібностей; розвиток емоційного інтелекту; розвиток креативного та критичного мислення; розвиток лідерських здібностей; розвиток навичок командної роботи; розвиток умінь раціонально використовувати час у магістрів-психологів.

Виокреслено психолого-дидактичні принципи та завдання реалізації технології case-study щодо розвитку «soft skills» магістрів-психологів. Охарактеризовано психолого-дидактичні особливості та вимоги технології

case-study щодо розвитку «soft skills». Визначено критерії оцінювання роботи з методом кейсів.

Ключові слова: «принципи», «методи», «метод кейс-стаді», «інтерактивні методи навчання», «технологія», «технологія case-study», «soft skills», «соціально-психологічні компетентності», «технологія case-study щодо розвитку «soft skills» магістрів-психологів».

Komar Tayisiya Vasylivna Doctor of Psychological Sciences, professor Department of Psychology and Pedagogy, Khmelnytsky National University, 29000, Khmelnytsky, Prospilкова St., 14, тел.: (067) 380-28-00, <https://orcid.org/0000-0001-8957-0971>

Varhata Oksana Valeriivna PhD in Pedagogical Sciences, docent Department of Psychology and Pedagogy, Khmelnytsky National University, 29000, Khmelnytsky, Proizd Gogola St., 17, tel.: 0673790119, <https://orcid.org/0000-0002-1805-4643>

CASE-STUDY TECHNOLOGY FOR THE DEVELOPMENT OF SOFT SKILLS MASTERS-PSYCHOLOGISTS

Abstract. The article analyzed psychological and pedagogical approaches to the essence of the concept of "technology" in particular in the didactic, educational and pedagogical aspects. The essence of the concepts is revealed: "principles", "methods", "case study method", "interactive teaching methods", "technology", "case-study technology", "soft skills", "socio-psychological competencies" and "technology case-study on the development of "soft skills" of masters of psychology".

In the course of our research the concept of case-study technology is defined by us as a comprehensive system that will promote the development of "soft skills" in master psychologists: creative and critical thinking; ability to listen and take into account the optimal, alternative point of view of colleagues; clearly and reasonably express their point of view; developing the ability to work in a team and find the most effective and rational solution to a particular problem.

The technology for the development of "soft skills" of master psychologists is based on the case study method which is a technique of active, interactive, developmental and project-based learning.

The upkeep structure of case-study technology on the development of "soft skills" of masters-psychologists was revealed. Case-study technology for the development of "soft skills" of master psychologists includes such competencies as: development of communication skills; development of emotional intelligence; development of creative and critical thinking; development of leadership skills; development of teamwork skills and development of skills to rationally use time in master psychologists.

Psychological and didactic principles and tasks of case-study technology implementation for the development of "soft skills" of master psychologists were

outlined. Psychological and didactic features and requirements of case-study technology for the development of "soft skills" were described. Criteria for evaluating work with the case method were defined.

Keywords: "principles", "methods", "case study method", "interactive teaching methods", "technology", "case-study technology", "soft skills", "socio-psychological competencies" and "case technology" -study on the development of "soft skills" of masters of psychology.

Постановка проблеми. Важливим завданням сучасної системи вищої освіти є впровадження інтерактивно-ситуативної технології case-study, цільовим змістом якої є створення сприятливих, комфортних умов для сприймання теоретичних завдань та оволодіння практичними навичками вирішення конкретних завдань, що, у свою чергу, сприятиме професіоналізації магістрів-психологів їх саморозвитку та сформуванню професійного інтересу до діяльності.

Проблема реалізації технології case-study у практику вищої школи передбачає врахування таких аспектів: по-перше врахування спрямованості розвитку сучасної системи освіти на формування професійно-фахових компетенцій магістрів-психологів їх умінь та навичок; по-друге спрямування на розвиток соціально-психологічних компетентностей, які забезпечать оволодіння необхідними навичками фахівців для пошуку оптимальних рішень у різних ситуаціях.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасних дослідженнях технологію case-study розглядають такі науковці, як: Г. Багієв, Г. Баєва, Г.Батигін, Ш. Бобохужаєв, В. Духневич, А. Долгоруков, А. Зобов, Г. Каніщенко, С. Ковальова, І. Козіна, В. Лобода, Е.Михайлова, В. Наумов, Г. Рідкодубська, Ю. Сурмін, А. Сидоренко, О. Смолянинова, Л. Чижевська, С. Цесаренко, В. Чуба, П. Шеремета, А. Фурда та ін.

Мета статті – розкрити сутність та зміст технології case-study щодо розвитку «soft skills» магістрів-психологів.

Виклад основного матеріалу. У психолого-педагогічних підходах поняття технологія розкривається у дидактично-виховному, порівняльно-педагогічному, цілісно-педагогічному аспектах. У нашому дослідженні технологія case-study визначається нами, як комплексна змістова техніка реалізації навчально-виховного процесу у вищій школі.

У ході нашого дослідження під поняттям технологія ми будемо розуміти певну комплексну інтегративну технологію навчально-виховного процесу, що забезпечить розвиток «soft skills» магістрів-психологів.

Технологія case-study щодо розвитку «soft skills» магістрів-психологів, максимально включає в себе принципи, методи, змістову структуру та компоненти «soft skills».

Впровадження та використання технології case-study має забезпечити розвиток «soft skills» у магістрів-психологів, тому розглядаємо її, як

упорядковану систему дій, операцій та процедур. Розроблений методичний комплекс забезпечить ефективність досягнення діагностично-прогнозованого результату в сучасних умовах навчально-виховного процесу.

Умовою її ефективної реалізації є забезпечення комплексу системи умов навчально-виховного процесу щодо розвитку «soft skills» магістрів-психологів. Даний комплекс передбачає певну логіку та послідовність дій щодо її використання. Впровадження технології case-study передбачає детальний аналіз психолого-дидактичної літератури та підбір оптимальних засобів, методів, форм технік її виконання.

По-перше, кейс розглядається як досить складне і багатофункціональне інтелектуальне утворення, яке характеризується різноманіттям функцій

По-друге, виявлено гносеологічні можливості кейс-методу. Він орієнтований на неоднозначне, ймовірне знання, яке виявляється під час аналізу практичної ситуації. З цього визначення випливають найважливіші гносеологічні особливості аналізу ситуації [3].

У сучасній психолого-педагогічній думці під технологією case-study розуміється:

- інноваційно-ситуаційна методика навчання шляхом чого є вирішення аналізу певних завдань (кейсів).

- комплексна система, яка сприятиме навчанню та розвитку у магістрів-психологів креативно-критичного мислення, здатності вислуховувати і враховувати оптимальну, альтернативну точку зору колег, чітко та аргументовано висловлювати свою точку зору, розвиток умінь працювати в команді та знаходити найбільш ефективне, раціональне рішення визначеної проблеми;

- багатофункціональний інтерактивний метод, який розвиває такі професійні, соціально-психологічні характеристики магістрів-психологів, як: здатність до аналітичної діагностики проблеми; уміння конструктивно формулювати і відстоювати свою позицію; уміння дискутувати у процесі спілкування; уміння ефективно сприймати та оцінювати потрібну інформацію.

В основу технології щодо розвитку «soft skills» магістрів-психологів покладено метод кейс-стаді, який являє собою техніку активного, інтерактивного, розвивального, проектного навчання, яка полягає у використанні конкретних, життєвих, проблемних ситуацій у процесі організації навчання та націлену на результат формулювання певної проблеми й пошуку оптимальних варіантів її вирішення з наступним алгоритмічним аналізом.

У теоретико-методологічному контексті технологія кейс-стаді, представляється комплексною системою, в яку інтегровано інтерактивні методи навчання такі, як: мозковий штурм, коло ідей, мікрофон, моделювання ситуацій, комплексний системний аналіз, проблемний метод відповідей-запитань, метод опису конкретної ситуації, ігрові дидактичні методи, брейнстормінг, дискусія, бесіда, метод вирішення творчих завдань, метод ажурної пилки тощо.

Технологія case-study щодо розвитку «soft skills» магістрів-психологів має таку змістову структуру:

- проблемний аналіз, визначається певними аспектами соціального відчуття самої проблеми, що потребує вирішення;
- системний аналіз сформовує певні уміння цілісного бачення конкретної проблеми;
- праксеологічний аналіз розкриває прагматизм діяльності та формує критичне мислення, що впливає на ефективність діяльності;
- прогностичний аналіз розвиває прогностичне мислення та прагнення до логічного осмислення проблемної ситуації та передбачення на цій основі конкретних дій для прийняття рішень;
- причинно-наслідковий аналіз встановлює причини та обставини, які спровокували виникнення даної проблемної ситуації;
- аксеологічний аналіз передбачає проектування системи оцінювання проблемної ситуації, враховуючи різні позиції.

Метою технології case-study є розвиток «soft skills» магістрів-психологів, тобто соціально-психологічних компетентностей таких, як:

- комунікативної компетентності у магістрів-психологів;
- емоційної компетентності у магістрів-психологів;
- креативної компетентності у магістрів-психологів,
- лідерської компетентності у магістрів-психологів;
- здатності до командної роботи та взаємодії магістрів-психологів;
- часової компетентності у магістрів-психологів.

Технологія case-study щодо розвитку «soft skills» магістрів-психологів передбачає такі завдання:

- отримання теоретичних знань щодо структурних компонентів «soft skills»;
- розвиток комунікативних здібностей у магістрів-психологів;
- розвиток емоційного інтелекту у магістрів-психологів;
- розвиток креативного та критичного мислення у магістрів-психологів;
- розвиток лідерських здібностей у магістрів-психологів;
- розвиток навичок командної роботи у магістрів-психологів;
- розвиток умінь раціонально використовувати час у магістрів-психологів.

Технологія case-study щодо розвитку «soft skills» магістрів-психологів включає в себе такі компетентності, як:

- розвиток аналітичних навичок у магістрів-психологів, вміння аналізувати та розпізнавати дані інформації, класифікувати її, виділяти важливу та неважливу інформацію, мислити швидко, чітко та логічно у процесі вирішення конкретної ситуації;
- розвиток практичних навичок у магістрів-психологів передбачає сформування креативно-критичного мислення щодо використання теорії, методів та принципів розв'язування конкретних ситуацій;

- розвиток творчих навичок у магістрів-психологів передбачає вирішення ситуацій-кейсів та на основі цього здійснювати генерацію альтернативних рішень, які не можливо знайти логічним шляхом;

- розвиток комунікативних навичок у магістрів-психологів (вміння дискутувати, переконувати інших, використовувати вербальні та невербальні техніки спілкування);

- розвиток соціальних навичок у магістрів-психологів (оцінювання поведінки колег, уміння вислухати та активно підтримувати дискусії, контролювати свої думки у процесі спілкування);

- розвиток навичок самоаналізу у магістрів-психологів (осмислення власних думок та думок інших);

- розвиток навичок до аналізу і синтезу у магістрів-психологів (вміння структурувати, класифікувати, виділяти значну та незначну інформацію, швидко мислити та аналізувати) [2].

Реалізація технології case-study щодо розвитку «soft skills» магістрів-психологів передбачає врахування психолого-дидактичних принципів, а саме:

- індивідуальності – індивідуальний підхід до кожного магістра та врахування їх інтересів;

- активності – активна позиції кожного учасника соціальної групи у розв’язанні та обговоренні кейсів; активно пропонувати свої варіанти щодо розв’язання проблемної ситуації у процесі обговорення;

- системності – комплексний, систематичний підхід до розв’язання професійних завдань та уміння визначати взаємозв’язки, структуру конкретної ситуації;

- багатоваріантності – уміння проектувати можливі варіанти рішень під час аналізу та розв’язання конкретного завдання;

- вибіркової – підбір оптимального та продуктивного розв’язання завдання;

- практичності – орієнтація на професійну спрямованість результату розв’язання проблеми;

- перспективності – прогнозування та передбачення результатів діяльності, визначення пріоритетних варіантів прийняття рішень;

- гнучкості – уміння легко адаптуватися до нових ситуацій та знаходити нові розв’язки проблемних ситуацій;

- оперативності – швидкий рівень розв’язання конкретного завдання;

- самостійності – сформування навиків самоуправління;

- конкретизації – чіткість, точність, конкретність висловлювання своєї точки зору [1].

Технологія case-study щодо розвитку «soft skills» магістрів-психологів, передбачає дотримання певних психолого-дидактичних вимог, а саме:

- тематичні кейси мають бути взаємопов’язаними з навчальним матеріалом;

- тематичні кейси мають відповідати рівню складності;

- передбачати окреслення проблем, із якими магістри-психологи зустрічаються у професійній діяльності;
- стимулювати до дискусії, вдосконалюючи практичні навички;
- розробляти декілька рішень конкретної проблеми та спрямовувати на пошук достовірних шляхів розв'язання означеної проблеми.

Для сформування визначених завдань доцільно використовувати такі кейс-технології:

- метод ситуаційного аналізу;
- метод мозкового штурму;
- метод інциденту;
- метод запитань-відповідей;
- метод розбору ділової ситуації;
- метод проектування;
- метод моделювання;
- метод ситуаційно-рольових ігор;
- метод дискусії.

Нами визначені такі критерії оцінювання роботи з методом кейсів:

- участь у командній роботі групи під час розв'язання проблемної ситуації, визначається коефіцієнтом трудової участі у командній роботі;
- розробка та презентація проекту;
- активність, логічність, конкретність та аргументованість розв'язання проблемної ситуації кожним учасником групи;
- самостійна готовність до заняття;
- підготовка інтерактивних, наочних матеріалів та відеофрагментів.

Технологія case-study щодо розвитку «soft skills» магістрів-психологів, як і інші інноваційні методи навчання, зацікавлює аудиторію та активізує її.

Застосування технології case-study щодо розвитку «soft skills» магістрів-психологів забезпечується досягненням поставлених цілей, що з одного боку, мотивує індивідуальну активність учасників, а з другого боку, формує позитивну установку до навчання, зменшуючи кількість неактивних учасників.

Технологія case-study щодо розвитку «soft skills» забезпечується високою ефективністю навчання і формуванням творчих здібностей магістрів-психологів та надає можливість креативному викладачу самовдосконалюватися й розвивати власний творчий потенціал у спільній діяльності.

Технологічними особливостями кейс-методу визначено:

- метод включає в себе дослідницькі, аналітичні операції та процедури;
- метод являється технологією колективного, спільного взаємонавчання та взаємообміну інформацією;
- метод включає в себе технологію розвиваючого навчання;
- метод включає в себе технологію проблемного навчання;
- метод являється різновидом проектної технології;

- метод спонукає до технології «створення успіху» та формування позитивної установки й мотивації навчально-пізнавальної активності магістрів-психологів.

Психолого-дидактичними особливостями технології case study, нами охарактеризовано:

1. Технологія case study є інтерактивним методом викладання та є результатом якісного інноваційного навчання магістрів-психологів.

2. Технологія case study відрізняється високою алгоритмічною насиченістю та розкривається гносеологічним, праксеологічним та аксіологічним потенціалами.

3. Технологія case study надає можливість засвоювати великі об'єми складної інформації.

4. Технологія case study сформовує професійні якості магістрів-психологів.

5. Технологія case study допомагає налагодити ефективний контроль.

6. Технологія case study є методом інтенсивної освіти.

7. Технологія case study взаємобілізує та взаємоактивізує діяльність, як викладача, так і магістрів-психологів.

8. Технологія case study створює сприятливі умови для творчої свободи особистості кожного учасника.

9. Технологія case study забезпечує рівноправ'я та самовизначення викладача та магістрів-психологів.

10. Технологія case study формує соціально-професійні якості магістрів-психологів.

11. Технологія case study формує здатність адаптуватися до екстремальних ситуацій та приймати оптимальні рішення.

12. Технологія case study відрізняється інтегруванням з іншими методами навчання.

13. Технологія case study орієнтована на викладання психології, педагогіки, соціології, політології, менеджменту, психології управління в яких можливо розглядати проблемні ситуації та знаходити різноманітні варіанти їх розв'язку.

14. Технологія case study основний акцент у навчанні переносить на переорганізацію навчального процесу, де магістри-психологи самостійно знаходять рішення в процесі комунікації з колегами та викладачем.

15. Технологія case study забезпечує сенсорно-емоційну окрасу навчального процесу.

16. Технологія case study значно знижує інформаційні перевантаження та спонукає до творчості магістрів-психологів.

17. Технологія case study визначає взаємозв'язок теорії і практики та віддає перевагу на користь практики.

18. Технологія case study забезпечує активну роль викладача, який управляє інтелектуальним розвитком магістрів-психологів.

19. Технологія case study допомагає вивільняти свій час наповнюючи його новими знаннями та творчим змістом.

20. Технологія case study забезпечує взаємодію, дискусію, моделювання ситуацій тощо.

21. Технологія case study значно полегшує діяльність магістрів-психологів та викладача.

22. Технологія case study забезпечує творчий характер навчання, яка допомагає підтримувати порядок в аудиторії та допомагає об'єктивному оцінювання роботи магістрів-психологів.

23. Технологія case study формує надскладні навички роботи з інформацією.

24. Технологія case study виробляє навички формулювати конкретну проблему та визначати її окремі складові, ставити чіткі запитання, відповідати на них.

25. Технологія case study формує навички відстоювання своєї точки зору та здійснення презентації своєї позиції.

26. Технологія case study характеризується численними інформаційними, комунікаційними, проєктивними технологіями.

27. Технологія case study забезпечує технологічну сприйнятливість до нової інформації.

28. Технологія case study реалізується навчальними цілями та забезпечує міжособистісну комунікацію.

Потреба в реалізації та впровадженні технології case-study щодо розвитку «soft skills» магістрів-психологів у практику навчання вищої школи є, на нашу думку, дуже важливою, що зумовлено сучасними тенденціями системи освіти. Важливо орієнтуватися не стільки на теоретизацію конкретних знань у процесі навчання, скільки на сформування умінь і навичок інтелектуальної-пошукової діяльності, розвиток творчих здібностей. Особливої уваги слід приділити розвитку соціально-психологічних компетенцій у магістрів-психологів таких, як «soft skills», що сприятимуть їх професійній самореалізації.

Висновки. Таким чином, розробка та застосування технології case-study щодо розвитку «soft skills» магістрів-психологів, з одного боку, сприятиме мотивації індивідуальної активності магістрів-психологів, а з іншого боку, сформує позитивне ставлення до навчання у вищій школі, що в свою чергу, забезпечить високу, продуктивну, оптимальну взаємодію учасників освітнього процесу. Застосування технології case-study, сформує у магістрів-психологів професійно-важливі компетенції, що надасть їм можливість у подальшому самовдосконалюватись та постійно працювати над розвитком власного творчого потенціалу. Перспективою подальших досліджень, вбачаємо у розробці психолого-педагогічного супроводу технології case-study, що допоможе відкрити для магістрів-психологів величезні потенційні можливості щодо підвищення рівня їх практичних навичок, зокрема «soft skills» у сфері психології, що сприятиме їх професійній мобільності.

Література:

1. Рідкодубська Г. А. Кейс-метод у процесі підготовки до професійної мобільності майбутніх працівників соціальної сфери // Педагогічні науки. 2017. с. 246-250.
2. Смолянинова О. Г. Дидактические возможности метода case-study в обучении студентов [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.lan.krasu.ru
3. Сурмін Ю. П. Кейс-метод: становлення та розвиток в Україні. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <file:///C:/Users/%D0%9E%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B0/Desktop/%D0%BA%D0%B5%D0%B9%D1%81/04.pdf>

References:

1. Ridkodubs'ka, G. A. (2017). Kejs-metod u procesi pidgotovki do profesijnoi mobil'nosti majbutnih pracivnikov social'noi sferi [Case-method in the process of preparation for professional mobility of future workers in the social sphere]. *Pedagogichni nauki - Pedagogical Sciences*, 246-250 [in Ukrainian].
2. Smoljaninova, O. G. Didakticheskie vozmozhnosti metoda sase-study v obuchenii studentov [Didactic possibilities of the case-study method in teaching students]. Retrived from www.lan.krasu.ru [in Ukrainian].
3. Surmin, Ju. P. Kejs-metod: stanovlennja ta rozvitok v Ukraïni. [Case method: formation and development in Ukraine]. Retrived from <file:///C:/Users/%D0%9E%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B0/Desktop/%D0%BA%D0%B5%D0%B9%D1%81/04.pdf> [in Ukrainian].